

Profesně kvalifikační struktura zaměstnanců v ekonomice

Charakteristika profese, kvalifikace a zaměstnání

- **Profese** – je vymezený druh (oblast) pracovní činnosti, pro jehož vykonávání je vyžadována určitá profesionální příprava uskutečňována jak v rámci školského systému, tak mimo něj
- **Kvalifikace** – souhrn znalostí a dovedností, které člověk postupně získává v rámci profesionální přípravy a představuje základní předpoklad úspěšného vykonávání profese
- **Zaměstnání** – poměr (vztah) k určité organizaci či instituci, ve kterém pracovník vykonáváním práce získává prostředky k uspokojení svých potřeb. Z této charakteristiky je zřejmé, že v rámci zaměstnání se může jednat jak o výkon profese s odpovídající profesionální přípravou, tak i bez ní. Stejně tak je možné vykonávat profesi i bez zaměstnaneckého poměru (např. tzv. svobodná povolání)

Profese ve společnosti představuje složitý sociální jev, který v sobě zahrnuje řadu stránek.

- **Technická** – vykonávání většiny profesí předpokládá určitou míru vybavenosti technickými nástroji a prostředky
- **Ekonomická** – výsledkem vykonávání profese jsou vytvořené hodnoty sloužící k uspokojování potřeb
- **Právní** – příprava pro výkon profese, její vykonávání i změna je upravována právními normami
- **Psychologická** – úspěšný výkon profese v řadě případů vyžaduje a současně rozvíjí řadu rysů a vlastností osobnosti pracovníka
- **Sociologická** – zahrnuje problematiku dynamiky profesí (jejich vznik, formování, rozvoj a zánik) a také problematiku sociálních procesů spojených s povoláním (volba povolání, příprava na výkon povolání, realizace a případná změna povolání)

Dynamika profesí

- Je v zásadě determinována vývojovými tendencemi vědeckotechnického rozvoje, který mění především obsah (druh) práce, a tím vyvolává i požadavky na změny ve struktuře povolání.
 - Nezanedbatelnou úlohu zde sehrává i dynamika školského systému, který může být s těmito vývojovými tendencemi v souladu nebo v rozporu.
 - Důsledkem rozporného vztahu je např. nedostatek připravených odborníků některých profesí.
-

Vznik a rozvoj profese

- Vznik nové profese představuje proces, který označujeme jako profesionalizace.
- Ke vzniku nových profesí může docházet v podstatě na základě dvou procesů:
 - 1. vyčleňování nových druhů pracovní činnosti**
 - 2. znovurozdělování stávajících druhů práce** (nové profese vznikají buďto na základě spojování dosud oddělených profesí nebo na základě vyčleňování)
- Rozvoj profese je dán v zásadě změnami v obsahu daného druhu pracovní činnosti. Dochází k jeho obohacování o nové, progresivní prvky a začíná se samostatně rozvíjet dílčí specializace v rámci dané profese. Rozvoj profese se dále projevuje např. zdokonalováním používaných nástrojů, pracovních metod a postupů apod.

Zánik profese

- Zánik profese může mít několik odlišných forem.
 - Vedle úplného zániku se může jednat o výraznou modifikaci obsahu zanikající profese, nebo o převzetí podstatné části tohoto obsahu do některé z nově vznikajících profesí.
-

Sociální procesy spojené s povoláním

Volba povolání je proces, ke kterému dochází ve vědomí člověka – jeho jádrem je shromažďování informací, jejich hodnocení, tvorba postojů a konečně samostatné rozhodování. Tento proces ovlivňují tyto sociální skupiny a instituce:

- Rodina
- Škola
- Poradny
- Masově komunikační prostředky
- Neformální skupiny

Nezanedbatelný je vliv **prestiže povolání**. Tento sociální jev je svou podstatou výsledkem hodnocení určitých předností a nedostatků určité profese ve veřejném mínění.

Jádrem **profesní přípravy** je předávání profesních znalostí, dovedností a návyků prostřednictvím školského systému a jejich postupné osvojování si budoucími realizátory dané profese.

V tomto procesu se tedy jedná o vzájemnou kooperaci dvou skupin účastníků:

- Pedagogů
- Studentů a žáků

Samotná profesní příprava se dělí do dvou základních etap:

1. **Období přípravy absolventa širokého profilu**

profese - umožňuje především profesní přeorientaci v závislosti na změnách obsahu

2. **Období přípravy v užší specializaci**

- školský systém ji zajišťuje různými formami postmaturitního a postgraduálního studia

Posledním procesem je **realizace povolání**. Zvláště významná je jeho první fáze představována pracovní a sociální adaptací po ukončení střední či vysoké školy. V jejím průběhu se prověřuje kvalita profesní přípravy v konfrontaci s nároky a požadavky praxe.

V rámci tohoto procesu dochází k formování sociálních jevů a skutečností, patří mezi ně především:

- ❖ **Profesní vědomí** – souhrn idejí a názorů vznikajících na základě zkušeností z realizace dané profese, ideje a názory se mohou týkat např. představ o odměnách, uznání,...
- ❖ **Profesní morálka** – souhrn požadovaných a doporučených forem a způsobů jednání realizátorů dané profese

Je tvořena **2 základními složkami**:

1. **psané a nepsané morální normy** (přikazují, zakazují, dovolují či podněcují formy a způsoby jednání)
2. **morální čest** – je výrazná u povolání, které souvisejí s ochranou, propagováním a rozvíjením základních hodnot dané společnosti (např. u povolání vojáka, policisty, soudce, apod.)

Základní funkce profesní morálky spočívá v regulaci vztahů, a to:

- **Uvnitř profesní skupiny** (jedná se o zajištění profesní solidarity, pomoci v řešení profesních problémů, kontinuity v předávání pracovních a životních zkušeností)
- **K objektu pracovní činnosti** (např. regulace vztahu lékař – pacient)
- **K vnějšímu prostředí** (jedná se o naplňování profesních potřeb a zájmů, zachování či zvýšení společenské prestiže dané profese,...)
- **V mimopracovním čase** (např. skladba aktivit ve volném čase)

Charakteristika základních skupin dělnických profesí

Dělnické profese se vnitřně diferencují podle obsahu práce. Ze základních znaků obsahu práce jsou pro tuto diferenciaci nejdůležitější:

- **Složitost práce** (daná poměrem jednoduchých a složitých pracovních úkonů)
- **Intelektualizace práce** (daná poměrem prvků fyzické a duševní práce v dané pracovní činnosti)
- **Kvalifikovanost** (daná úrovní kvalifikačních nároků)
- **Přinucenost pracovního rytmu**
- **Pracovní režim**

Dělení dělnických profesí

- **Profese ruční práce (jednoduché)** – je historicky nejstarší, vykonávaná s jednoduchými pracovními nástroji. Vyskytuje se ve všech odvětvích národního hospodářství. Pokud jde o její složitost, jedná se o práci jednoduchou, s výraznou převahou prvků často namáhavé a unavující fyzické práce. Jedná se o následující profese: kopáči, závozníci, v zemědělství je to sklizeň ovoce a zeleniny,...
- **Profese ruční práce (řemeslné)** – je práce vykonávaná se specializovanými nástroji a pomůckami. Je svým obsahem prací složitou, vyžaduje odbornou kvalifikaci, a to jak teoretickou tak i praktickou. Jedná se o tyto profese: zámečníci, nástrojaři, zedníci, malíři, automechanici, elektromechanici, apod.)

Profese mechanizované a automatizované

- **Mechanizované profese** – je práce s obsluhou strojů, jejím základem je přímé řízení stroje člověkem. Požadavky na složitost, intelektualizaci a kvalifikovanost práce jsou diferencované a závisí na typu obsluhovaného stroje. Jedná se o tyto profese: obráběči kovů, tkadleny, řidiči, strojvedoucí, traktoristé, jeřábníci, apod.) Vzhledem k modernizaci strojního zařízení je nutné u těchto pracovníků počítat s jejich přeškolením, zvyšováním kvalifikace.
- **Automatizované profese** – je práce se stroji s programovaným řízením a kontrolou, která umožňuje vzdálení dělníka z procesu bezprostředního ovládání stroje. V podmínkách automatizace se vytvářejí předpoklady pro růst složitosti, intelektualizace, tvořivosti i kvalifikovanosti práce. Jedná se o chemickou výrobu, provozy vysokých pecí, válcovacích tratí, ...

Charakteristika profesí specialistů

- Specialisté představují početnou část osazenstva podniků a závodů. Patří mezi ně pracovníci v podnikovém výzkumu a vývoji, konstrukci, technologii, operativním řízení výroby, kontrole, plánování, evidenci, zásobování, odbytu i v personálních útvarech.
- Specialisté pracují většinou v kancelářích vybavených jednoduchou kancelářskou technikou, charakteristická je stále vyšší míra nasazování a využívání výpočetní techniky.
- V podnikové sféře je možno v zásadě rozdělit specialisty v závislosti na převažující formě jejich předchozí profesní přípravy na **techniky, ekonomy a personalisty**.

Technici, ekonomové a personalisté

- **Technici** – představují nejpočetnější skupinu, jejich profese také mají zpravidla vyšší prestiž než ekonomové a personalisté. Dominující postavení mezi techniky mají nesporně profese konstruktérů a projektantů. V obsahu práce těchto profesí dochází ke spojení mezi konkrétními požadavky spotřebitelů, možnostmi výroby a dosaženými výsledky ve vědě a výzkumu.
- **Ekonomové** – má se na mysli jednak ekonomové v podnicích, dále také v pobočkách bank, dalších finančních institucích a v podnicích zahraničního obchodu. Vysokou prestiž mají profese účetních a ekonomů pracujících v oblasti financování a marketingu.
- **Personalisté** – málo početná skupina, ale stále významnější. Do této skupiny řadíme profese: ekonomů, právníků, techniků, pedagogů, sociologů a psychologů.